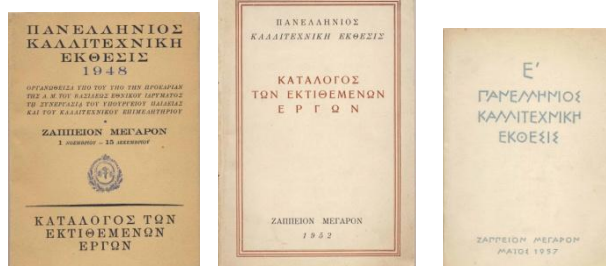
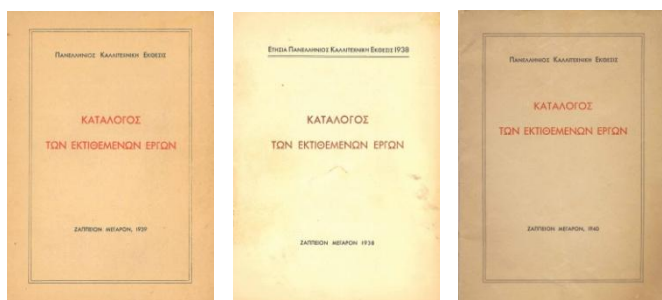

Επιστημονική διαδικτυακή Ημερίδα

Ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων 1938-1987

15 Οκτωβρίου 2021

Περίληψεις ανακοινώσεων και βιογραφικά ομιλητών

Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών – Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Επιστημονική διαδικτυακή Ημερίδα

σύνδεσμος του Zoom για την εγγραφή στο Webinar

<https://us02web.zoom.us/meeting/register/tZUudO2srz0rEtCWS4q9J09s7SXtbdoif8U9>

σύνδεσμος για το Live Streaming στο Youtube

<https://youtu.be/olya6h-lsxw>

Ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, 1938-1987

15 Οκτωβρίου 2021

Περιλήψεις ανακοινώσεων και βιογραφικά ομιλητών

Πρωινή συνεδρία

10.00: Προσέλευση/σύνδεση

Την ημερίδα συντονίζει ο Ευγένιος Δ. Μαθιόπουλος

Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, συνεργαζόμενος ερευνητής Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

Επιστημονικός υπεύθυνος του ερευνητικού προγράμματος: *Ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, 1938-1987* (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.).

10.20: Τζελίνα Χαρλαύτη

Καθηγήτρια ναυτιλιακής ιστορίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Διευθύντρια Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

Χαιρετισμός.

10.30: Ευγένιος Δ. Μαθιόπουλος

Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, συνεργαζόμενος ερευνητής Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

Η πολιτιστική πολιτική της Δικτατορίας της 4ης Αυγούστου και η θέσπιση της «Ετησίας Πανελληνίου Καλλιτεχνικής Εκθέσεως».

Η ανακοίνωση εστιάζει στις πολιτικές και ιδεολογικές προϋποθέσεις, στις πολιτιστικές συνθήκες και στις διαδικασίες μέσα από τις οποίες ωρίμασε και υλοποιήθηκε η θέσπιση της «Ετησίας Πανελληνίου Καλλιτεχνικής Εκθέσεως» από τη Δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου το 1938.

Παρουσιάζει ειδικότερα τη συνολική κατάσταση και την ατροφική συγκρότηση του πεδίου των εικαστικών τεχνών κατά τη δεκαετία του 1930 στη διττή του λειτουργία εντός της σφαίρας της δημοσιότητας, δηλαδή τόσο ως αγοράς έργων-εμπορευμάτων, όσο και ως πεδίου παραγωγής έργων/συμβολικών αξιών. Αναλύει τις ιδεολογικές κατευθύνσεις της πολιτιστικής πολιτικής της Δικτατορίας της 4ης Αυγούστου και ιδιαίτερα την προσωπική συμβολή του Ιωάννη Μεταξά, τόσο στην άσκηση μιας φιλότεχνης και φιλελεύθερης αισθητικά πολιτικής, όσο και στη διαμόρφωση του ιδεολογήματος του «Τρίτου Ελληνικού Πολιτισμού».

Εξετάζει επίσης, τις συγκεκριμένες παρεμβάσεις της Δικτατορίας στο πεδίο των εικαστικών τεχνών και ειδικότερα την αναδιάρθρωση της Διεύθυνσης Γραμμάτων και Τεχνών του υπουργείου Παιδείας, τη στελέχωσή της με τους συνεργάτες του δικτάτορα

Κώσθη Μπαστιά και Παντελή Πρεβελάκη, καθώς και τη θεσμοθέτηση της Ετησίας Πανελληνίου Καλλιτεχνικής Εκθέσεως. Τέλος αναδεικνύει τις στρεβλωτικές επιπτώσεις της λειτουργίας του θεσμού της Πανελλήνιας στην αγορά έργων τέχνης.

Ο **Ευγένιος Ματθιόπουλος** είναι καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και συνεργαζόμενος ερευνητής του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών (Ι.Τ.Ε.). Επιμελήθηκε επιστημονικά το *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών* (Μέλισσα, 1997-2001). Έχει δημοσιεύσει μελέτες και επιμεληθεί συλλογικούς τόμους που αφορούν στην ιστορία της ελληνικής τέχνης, τον τεχνοκριτικό λόγο και ζητήματα ιστοριογραφίας και θεωρίας της ιστορίας της τέχνης: *Η έννοια της «γενιάς» στην περιοδολόγηση της Ιστορίας, της Ιστορίας της Λογοτεχνίας και της Ιστορίας της Τέχνης*, (ΠΕΚ 2019). *Κοσμάς Ξενάκης: Χασάπηδες και κριοφόροι*, (ΜΙΕΤ 2019). *Art History in Greece. Selected Essays*, Association of Greek Art Historians – Melissa 2018. Γιώργος Πετρήs, *Επιθεώρηση Τέχνης. Τεχνοκριτικά κείμενα 1953 - 1986* (ΑΙCΑ-Ελλάς, ΠΕΚ 2008). *Parthénis. Η ζωή και το έργο του Κωστή Παρθένη* (Κ. Αδάμ, 2008). *J. Mita. Η ζωή και το έργο του Γιάννη Μηταράκη* (Μουσείο Μπενάκη 2006). *Η τέχνη περφορνεί εν οδώνη* (Ποταμός 2005) κ.ά. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών Τέχνης (ΕΕΙΤ).

11.00: Λευτέρης Σπύρου

Μεταδιδακτορικός ερευνητής, συνεργαζόμενος ερευνητής Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

Η κριτική πρόσληψη των ζωγραφικών έργων στις τέσσερις πρώτες Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις (1938, 1939, 1940 και 1948).

Οι τρεις πρώτες Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα 1938–1940 υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας αποτέλεσαν αναμφίβολα τα σημαντικότερα καλλιτεχνικά γεγονότα των χρόνων εκείνων, όπως, άλλωστε, πιστοποιεί τόσο η συμμετοχή των σημαντικότερων Ελλήνων καλλιτεχνών όσο και η αθρόα προσέλευση του φιλότεχνου κοινού στις αίθουσες του Ζαπείου Μεγάρου. Αντίστοιχη επιτυχία σημείωσε και η πρώτη μεταπολεμική Πανελλήνια Έκθεση, η οποία διοργανώθηκε στα τέλη του 1948, αυτή τη φορά χάρη στις ενέργειες του ανεξάρτητου φορέα «Εθνικόν Ίδρυμα».

Με αφορμή τις τέσσερις πρώτες Πανελλήνιες Εκθέσεις δημοσιεύτηκε στον καθημερινό και περιοδικό τύπο ένας σημαντικός αριθμός άρθρων από τους πιο έγκυρους τεχνοκρίτες της εποχής εκείνης, όπως οι Φ. Γιοφύλλης, Α. Δρίβας, Δ. Ευαγγελίδης, Η. Ζιώγας, Μ. Καλλιγιάς, Δ. Κόκκινος, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Σπ. Παναγιωτόπουλος, Ζ. Παπαντωνίου, Ά. Προκοπίου, Α. Φιλαδελφείας, Μ. Χατζηδάκης, κ.ά. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να μελετήσει την κριτική υποδοχή των έργων ζωγραφικής που παρουσιάστηκαν στις συγκεκριμένες εκθέσεις. Θα εξεταστεί η παραδειγματική ανάδειξη ορισμένων καλλιτεχνών και τεχνοτροπιών, και θα ερευνηθούν, συνακόλουθα, τα κυρίαρχα αισθητικά πρότυπα που προβλήθηκαν στην καλλιτεχνική δημόσια σφαίρα με σκοπό να καθοριστεί η πορεία της εικαστικής παραγωγής στην Ελλάδα. Θα μελετηθεί, επίσης, το περιεχόμενο της αντιπαράθεσης των τεχνοκριτών όσον αφορά την υποστήριξη των νεωτεριστικών και ακαδημαϊκών τάσεων, αλλά και οι αντιλήψεις τους για το γενικότερο επίπεδο της ζωγραφικής στην Ελλάδα. Τέλος, θα αναζητηθούν συνέχειες και διαφοροποιήσεις στον κριτικό λόγο που αναπτύχθηκε με αφορμή την

Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση του 1948, συγκριτικά πάντοτε με την αντίστοιχη κριτική για τις τρεις προπολεμικές εκθέσεις.

Ο **Λεωτέρης Σπύρου** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1977. Σπούδασε Φιλοσοφία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1999) και στη συνέχεια έκανα μεταπτυχιακές σπουδές ειδίκευσης στην Ιστορία της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (2005). Τον Νοέμβριο του 2017 υποστήριξε τη διδακτορική του διατριβή με τίτλο «Η ιστορία της Εθνικής Πινακοθήκης-Μουσείου Αλέξανδρου Σούτζου και η συμβολή της στη διαμόρφωση της Ιστορίας της Τέχνης στην Ελλάδα την περίοδο 1900-1971» (Πανεπιστήμιο Κρήτης). Εργάστηκε για πολλά χρόνια ως υπότροφος-ερευνητής στο πρόγραμμα «Η τεχνοκριτική στην Ελλάδα» (Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών (Ι.Τ.Ε.), όπου και είχε την ευθύνη για την αποδελτίωση, τεκμηρίωση και καταχώρηση σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων των σημαντικότερων τεχνοκριτικών κειμένων που δημοσιεύτηκαν στον ελληνικό καθημερινό και περιοδικό τύπο κατά τον 20^ο αιώνα. Σήμερα εργάζεται ως μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.) στο πρόγραμμα «Ο Θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, 1938-1987». Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την ιστορία των κρατικών καλλιτεχνικών θεσμών, την ιστορία των εκθέσεων και την τεχνοκριτική. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών Τέχνης (ΕΕΙΤ) και του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM-Ελληνικό Τμήμα).

11.30: Αφροδίτη Κουκή

Υποψήφια Διδάκτωρ Ιστορίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Κρήτης, συνεργαζόμενη ερευνήτρια Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

«Οι παραδοσιακές τέχνες στο τμήμα Διακοσμητικής των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων (1938-1952): «Κεραμικός Α.Ε.», «Ανώνυμη Κεραμευτική Εταιρεία Λαυρίου», Ταπητουργία.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστούν τα έργα των παραδοσιακών διακοσμητικών τεχνών (κεραμικής και ταπητουργίας) που εκτέθηκαν στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις του μεσοπολέμου και στις δύο πρώτες μεταπολεμικές (1938, 1939, 1940, 1948 και 1952), και να μελετηθεί η σχέση τους με την ευρύτερη καλλιτεχνική παραγωγή αυτών των παραδοσιακών δημιουργημάτων.

Ποιοι είναι οι συγκεκριμένοι καλλιτέχνες που ασχολούνται με τις «λαϊκές» τέχνες κυρίως της κεραμικής (στην «Ανώνυμη Αγγειοπλαστική Εταιρεία “ο Κεραμικός”» και στην «Ανώνυμη Κεραμευτική Εταιρεία Λαυρίου»), αλλά και της ταπητουργίας και συμμετέχουν στις Πανελλήνιες Εκθέσεις; Ποια τα καλλιτεχνικά πρότυπα, οι καταβολές τους και οι σχέσεις τους με σωματεία, εταιρείες ή βιοτεχνίες που δραστηριοποιούνται στις παραπάνω τέχνες; Άλλοι σύλλογοι ή εταιρείες «λαϊκών» τεχνών συμμετέχουν στις Πανελλήνιες Εκθέσεις; Με βάση τους παραπάνω προβληματισμούς θα προσπαθήσω να εντάξω τις συγκεκριμένες δραστηριότητες στο ευρύτερο κοινωνικό, ιστορικό, οικονομικό πλαίσιο της εποχής και να αναδείξω τον ρόλο τους στη γενικότερη ανάπτυξη καλλιτεχνικών εργαστηρίων και βιομηχανιών κεραμικής και ταπητουργίας στον ελληνικό χώρο και ειδικότερα στην περιοχή της Αττικής. Θα επιχειρηθεί, επομένως, μια έρευνα της διάδοσης των παραπάνω εφαρμοσμένων τεχνών μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, ώστε να κατανοηθούν οι συνθήκες άνθησης της κεραμικής και της ταπητουργίας στον ελληνικό χώρο.

Η **Αφροδίτη Κουκή** είναι ιστορικός της τέχνης. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης, όπου και συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές της στην Ιστορία της

Τέχνης. Το 2009 έλαβε το Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσής της με «Άριστα» και τίτλο διπλωματικής εργασίας: «Η οργάνωση της παραγωγής έργων “λαϊκής” τέχνης την περίοδο του μεσοπολέμου: από το “Λύκειο Ελληνίδων” στο “Σύνδεσμο Εργαστηρίων Χειροτεχνίας”». Εκπονεί τη διδακτορική της διατριβή στο Πανεπιστήμιο Κρήτης συνεχίζοντας τη μελέτη της για τις συλλογικές και μεμονωμένες προσπάθειες δημιουργίας έργων «λαϊκής» τέχνης στον ελληνικό χώρο των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Τα τρέχοντα επιστημονικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στις κρατικές και ιδιωτικές πρωτοβουλίες που προωθούν την ανάδειξη της παραδοσιακής/«λαϊκής» τέχνης από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως και τον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα, ενταγμένες στο ευρωπαϊκό χώρο της τέχνης σε σχέση με τις ιστορικές, κοινωνικές, ιδεολογικές και αισθητικές αλλαγές που επισυμβαίνουν αυτή την περίοδο.

Εργάζεται στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών (Ι.Τ.Ε.), για το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο: «Ο θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων, 1938-1987». Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

12.30: Άννυ Μάλαμα

Επιμελήτρια εκδόσεων στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ).

Οι ζωγράφοι της “ελληνικότητας” στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις των ετών 1948, 1952, 1957 και 1960.

Η ανακοίνωση αφορά στην παρουσία ζωγράφων που συνδέθηκαν με το ιδεολόγημα της ελληνικότητας στις Πανελλήνιες Εκθέσεις των ετών 1948, 1952, 1957 και 1960. Επιχειρεί επιπλέον να διακρίνει τυχόν ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τη δουλειά τους –σε επίπεδο θεματικών επιλογών, ύφους και τεχνοτροπίας–, σε ένα περιβάλλον με τη θεσμική φόρτιση των Πανελληνίων Εκθέσεων, σε συνάρτηση (και) με την ένταξή τους την ίδια χρονική περίοδο σε καλλιτεχνικές συλλογικότητες όπως οι ομάδες “Αρμός” και “Στάθμη”.

Σημαινόμενες παράμετροι του θεσμικά ελλειμματικού καλλιτεχνικού πεδίου, τόσο οι Πανελλήνιες Εκθέσεις όσο και τα εγχειρήματα συγκρότησης καλλιτεχνικών συλλογικοτήτων, συνδιαμορφώνουν ιστορικά, τους όρους ύπαρξης μιας περιορισμένης ισχύος και εμβέλειας καλλιτεχνικής αγοράς. Την ίδια στιγμή, προσδιορίζουν τις προτεραιότητες που τίθενται σε σχέση με την παραγωγή και τη διακίνηση συμβολικών αγαθών, καθώς και με την επένδυση της κοινωνικής ταυτότητας του καλλιτέχνη, με προσδοκίες που υπερβαίνουν τα αμιγώς αισθητικά κριτήρια.

Η Άννυ Μάλαμα είναι επιμελήτρια εκδόσεων στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ) και μέλος Σ.Ε.Π. στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών «Ευρωπαϊκός Πολιτισμός» (θεματική ενότητα ΕΠΟ 20: Ιστορία των τεχνών στην Ευρώπη). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα και οι δημοσιεύσεις της σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά, συλλογικούς τόμους και καταλόγους εκθέσεων αφορούν στις ιδιαιτερότητες της νεοτερικότητας, τις εκφάνσεις του μοντερνισμού και τους όρους που συγκροτούν το καλλιτεχνικό πεδίο στην Ελλάδα. Έχει πτυχίο Αρχαιολογίας (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), μεταπτυχιακό (ΜΑ) στην Ιστορία της τέχνης (Α.Π.Θ.) και στην Πολιτισμική ιστορία (DEA, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, με υποτροφία του Ιδρύματος Μιχαήλ) και διδακτορικό στην Ιστορία της τέχνης (Α.Π.Θ.). Επίσης, έχει παρακολουθήσει και αποφοιτήσει από το σεμινάριο μεταπτυχιακής επιμόρφωσης του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, σχετικά με την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ) και μέλος της συντακτικής ομάδας του περιοδικού *Ιστορία της Τέχνης* (εκδ. futura).

13.00: Αρετή Αδαμοπούλου

Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Η αφηρημένη ζωγραφική και η υποδοχή της μέσα από τις συμμετοχές στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις, 1957-1965.

Οι Πανελλήνιες Εκθέσεις αποτελούσαν το κύριο δημόσιο πεδίο εικαστικού ανταγωνισμού στην Ελλάδα. Στις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, οπότε οι αφηρημένες εικαστικές εκφράσεις έκαναν την εμφάνισή τους στην εγχώρια σκηνή, ο ανταγωνισμός αυτός απέκτησε χαρακτηριστικά που εν μέρει συνεχίζουν και εν μέρει διαφοροποιούνται από ό,τι συνέβαινε προηγουμένως. Η αφηρημένη ζωγραφική βρισκόταν σε άνοδο στον δυτικό κόσμο. Τι σήμαινε η εμφάνισή της στην Ελλάδα στην αρχή της δεκαετίας του 1950; Πώς αντιμετωπίστηκε στο θεσμικό πλαίσιο των *Πανελληνίων*;

Εξετάζοντας τις συμμετοχές ζωγράφων με αφηρημένα έργα σε τέσσερις *Πανελλήνιες* εκθέσεις από το 1957 μέχρι το 1965 και την υποδοχή τους από τον Τύπο μπορούμε να ανιχνεύσουμε τις δυναμικές που αναδύθηκαν στην Ελλάδα αλλά και τις κρατικές και θεσμικές προτιμήσεις, τις αντίρροπες τάσεις και τις ενδιάμεσες αντιλήψεις σχετικά με το τι θεωρούνταν ενδεδειγμένο να προβληθεί στη συγκεκριμένη συγκυρία. Ποιοι καλλιτέχνες επέλεξαν να εκφραστούν αφηρημένα και με ποιους τρόπους; Πώς, γιατί και από ποιους επιλέχθηκαν έργα αφηρημένης ζωγραφικής; Πώς αξιολογήθηκε από τον τεχνοκριτικό λόγο η παρουσία αφηρημένων έργων στις *Πανελλήνιες*; Εντοπίζονται διαφοροποιήσεις, αριθμητικά και ποιοτικά, στις συμμετοχές με αφηρημένα και παραστατικά έργα στη διάρκεια της υπό εξέταση δεκαετίας; Πέραν των ερωτημάτων αυτών, η ένταξη των εγχώριων τάσεων και προτιμήσεων στο ομόχρονο δυτικοευρωπαϊκό αλλά και ψυχροπολεμικό πλαίσιο, διαφωτίζει τους εξωγενείς παράγοντες που συνέβαλαν στην υποδοχή της αφηρημένης ζωγραφικής, αλλά και ευρύτερα στη διαμόρφωση και τη λειτουργία του πεδίου της τέχνης στην Ελλάδα.

Η **Αρετή Αδαμοπούλου** είναι Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Πτυχίο και Διδακτορικό Δίπλωμα) και στο University of Essex (Μεταπτυχιακό Δίπλωμα). Δίδαξε ιστορία της τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (2000-2005) και στο Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου (2005-2007). Εργάστηκε ως ιστορικός τέχνης και επιμελήτρια στην Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων Μακεδονίας-Θράκης, στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης. Είναι η συγγραφέας των βιβλίων: *Ελληνική μεταπολεμική τέχνη. Εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2000) και *Τέχνη και ψυχροπολεμική διπλωματία. Διεθνείς εικαστικές εκθέσεις στην Αθήνα, 1950-1967* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2019). Επιμελήθηκε, μόνη ή σε συνεργασία, συλλογικούς τόμους για την ιστορία και θεωρία της τέχνης. Δημοσιεύει μελέτες, στα ελληνικά και σε άλλες γλώσσες, σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην ευρωπαϊκή τέχνη μετά το 1945, τη σχέση τέχνης και εθνικής ταυτότητας, την ιστορία της ιστορίας της τέχνης, την ιστορία των εκθέσεων και την αγορά της τέχνης. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

Απογευματινή συνεδρία

17.00: Αλέξανδρος Τενεκετζής

ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Μνημεία και ηρώα: οι προτάσεις γλυπτικής στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις από το 1948 μέχρι και το 1960.

Η χρήση της ιστορίας και της μνήμης διαμέσου της δημόσιας γλυπτικής αποτελεί μοναδική ευκαιρία παρέμβασης στον δημόσιο χώρο και αποτύπωσης με εικαστικά μέσα της οπτικής γλώσσας και της ιδεολογικής και πολιτικής τοποθέτησης όσων διαχειρίζονται και αποφασίζουν για την ανέγερση μνημείων.

Η ανακοίνωση εξετάζει τις τάσεις στην τέχνη της δημόσιας μνημειακής γλυπτικής, με έμφαση στις προτάσεις και τα προπλάσματα για ηρώα, προτομές και ανδριάντες που κατατέθηκαν στις πανελλήνιες εκθέσεις του 1948, 1952, 1957 και 1960, τα θέματα και τα είδη γλυπτικής που επιλέχθηκαν από κάθε καλλιτέχνη, καθώς και την υποδοχή που τους επιφύλαξαν οι κριτικοί τέχνης. Καταγράφοντας τις παραπάνω συμμετοχές μελετάται το εικαστικό λεξιλόγιο που προτείνονταν για χρήση στη δημόσια γλυπτική, σε συνάρτηση με τον ιδεολογικό λόγο που η τελευταία πριμοδοτεί μέσα από τη χρήση του παρελθόντος, ενώ παράλληλα αντιπαραβάλλονται οι εικαστικές προτιμήσεις καλλιτεχνών και επιτροπών με τις νέες τάσεις στη γλυπτική και στις άλλες μορφές τέχνης.

Απαντώντας στα παραπάνω ερωτήματα και προσεγγίζοντας έναν θεσμό με μεγάλη απήχηση στον καλλιτεχνικό κόσμο θα διαφανεί τόσο η χρήση των εικαστικών μέσων και συγκεκριμένα της γλυπτικής στη δημόσια σφαίρα της Ελλάδας, όσο και η διάσταση ανάμεσα στη δημόσια γλυπτική και τις ελεύθερες δημιουργίες. Επιπροσθέτως, μέσα από την ανάλυση της τεχνοκριτικής της εποχής για τον τομέα της γλυπτικής και ειδικότερα για τα μνημεία, εξετάζεται η εξέλιξή τους στη μεταπολεμική Ελλάδα, αλλά και οι αγκυλώσεις και οι συνέχειες που εμφανίζονται στη συγκεκριμένη περίοδο σε σχέση με την προπολεμική εποχή ή σε αντιδιαστολή με τις εξελίξεις διεθνώς και κυρίως με την αφαίρεση.

Ο **Αλέξανδρος Τενεκετζής** είναι ιστορικός τέχνης, διδάκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι μεταδιδάκτορας ερευνητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (μέλος της ερευνητικής ομάδας Ευφρούς Αλληλεπίδρασης - Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας) και στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (μέλος του Εργαστηρίου Τεχνολογίας, Έρευνας και Εφαρμογών στην Εκπαίδευση - Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας). Στα τρέχοντα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εντάσσεται η Ιστορία της Ευρωπαϊκής και Ελληνικής Τέχνης, η Δημόσια και Ψηφιακή Ιστορία της Τέχνης, η Ιστορία της Μνήμης, καθώς και η Ιστορία και η πολιτική των θεσμών της τέχνης. Είναι συνεργάτης στο Μουσείο Αλέκου Κοντόπουλου (Αγία Παρασκευή) και συνεργάτης στο ΔΠΜΣ «Τέχνη και Δημόσια Σφαίρα» (Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης). Σήμερα διδάσκει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΣΕΠ), στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών για τη «Δημόσια Ιστορία» και πρόσφατα έχει εκδώσει τη μελέτη του *Τα μνημεία για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Εικονομαχίες στην Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου (1945-1975)*, Ασίνη, Αθήνα 2020. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

17.30: Άρτεμις Ζερβού

Επιμελήτρια, Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

“Γλυπτικοί εξωφρενισμοί” έναντι “αμετουσίωτης αναπαράστασης της φύσης”. Η θέση και η κριτική αποτίμηση της γλυπτικής στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις του 1957 και του 1960.

Η Ε΄ και η ΣΤ΄ Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις πραγματοποιήθηκαν το 1957 και το 1960 αντίστοιχα και σε αυτές συμμετείχαν συνολικά εξήντα τέσσερις γλύπτες και γλύπτριες, με εκατόν εβδομήντα εννέα έργα. Η αρχή της δεκαετίας του 1950 είχε σημάνει τη σταδιακή αναβάθμιση της ελληνικής γλυπτικής, τόσο σε θεσμικό όσο και σε αισθητικό-τεχνοτροπικό επίπεδο, αλλά και τη βαθμιαία αύξηση του αριθμού των Ελλήνων γλυπτών και Ελληνίδων γλυπτριών που διακρίνονταν σε σημαντικές διεθνείς εκθέσεις. Στο β΄ μισό της δεκαετίας μάλιστα, όταν η πολιτική και οικονομική θέση της χώρας στο περιβάλλον του δυτικού κόσμου είχε εδραιωθεί, αφαιρετικές και αφηρημένες τάσεις καθιερώνονταν και στο πεδίο της γλυπτικής ως υπολογίσιμη δυναμικής παραδείγματα απέναντι στην κυρίαρχη αισθητική της παραστατικότητας με τις ποικίλες -ιδεαλιστικές, ρεαλιστικές, «ελληνοκεντρικές» και άλλες- εκφάνσεις της. Στο πλαίσιο αυτό, η θέση των δύο τελευταίων Πανελληνίων Εκθέσεων της δεκαετίας του 1950 στην έρευνα για την εξέλιξη της μεταπολεμικής γλυπτικής στην Ελλάδα είναι κεντρικής σημασίας. Βασικοί στόχοι της ανακοίνωσης είναι: η εξέταση των κυριότερων αισθητικών κατευθύνσεων της γλυπτικής που εκτέθηκε στις Ε΄ και ΣΤ΄ Πανελλήνιες, σε συσχέτισμό με την παρουσία της ελληνικής γλυπτικής σε ομόχρονες διεθνείς εκθέσεις, όπως η Biennale της Βενετίας· η διερεύνηση των τάσεων της τεχνοκριτικής που τις αξιολόγησε εντός των δύο, εθνικού και διεθνούς, πλαισίων· και η αναγνώριση ζητημάτων που οι εν λόγω Πανελλήνιες ανέδειξαν γύρω από τον ορισμό, τη λειτουργία και τη δυναμική της γλυπτικής ως ειδικής καλλιτεχνικής κατηγορίας. Καθώς η «περίκλειστη» προσέγγιση της τελευταίας δεν είναι ούτε δυνατή ούτε ευκαταία, την ανακοίνωση διατρέχει η επισήμανση και ανάλυση γνωρισμάτων του χαρακτήρα και της προβληματικότητας των Πανελληνίων Εκθέσεων, ενός θεσμού που κατά τον Μαρίνο Καλλιγά υπήρξε, εκείνη τουλάχιστον την περίοδο, «η ελπίδα και η απελπισία των καλλιτεχνών».

Η **Άρτεμις Ζερβού**, σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο του Cambridge [MPhil]. Από το 2005 είναι επιμελήτρια στο Τμήμα Νεοελληνικής και Ευρωπαϊκής Γλυπτικής της Εθνικής Πινακοθήκης - Μουσείου Αλεξάνδρου Σούτσου, υπεύθυνη του έργου και του αρχείου του γλύπτη Χρήστου Καπράλου.

Έχει επιμεληθεί εκθέσεις και καταλόγους ευρωπαϊκής και νεοελληνικής γλυπτικής της ΕΠΜΑΣ και έχει συμμετάσχει σε επιστημονικές συναντήσεις της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών Τέχνης, των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας και του Πανεπιστημίου Κρήτης. Άρθρα της έχουν δημοσιευτεί σε καταλόγους εκθέσεων, συλλογικούς τόμους και επιστημονικά περιοδικά.

Από το 2016 είναι υποψήφια διδάκτορας Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, με επιβλέποντα καθηγητή τον Ευγένιο Δ. Ματθιόπουλο. Θέμα της διατριβής της είναι *Η πρόσληψη των τάσεων της αφηρημένης τέχνης στο πεδίο της ελληνικής γλυπτικής κατά την περίοδο 1946-1964*. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

18.00: Δημήτρης Παυλόπουλος

Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η ελληνική χαρακτική στις μεταπολεμικές Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις: πρόσωπα και όροι.

Στις πρώτες Πανελλήνιες δεσπόζουν οι μεγαλύτεροι στην ηλικία δάσκαλοι της ελληνικής χαρακτικής και οι μαθητές του επανιδρυμένου, μετά από δεκαπέντε χρόνια διακοπής της διδασκαλίας της χαρακτικής τέχνης, που είχε καταντήσει τελείως υπηρετική της τυπογραφίας –δίδυμες αδελφές τις αποκαλεί ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου–, κατά τη δεκαετία του 1930 Εργαστηρίου Χαρακτικής του Γιάννη Κεφαλληνού στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Το 1957 έμελλε να σκιαστεί για τη μεταπολεμική χαρακτική από την απώλεια του Κεφαλληνού. Τα χαρακτηριστικά που φιλοτέχνησε είναι ευάριθμα, το πνευματικό μέγεθός του όμως κρίνεται οπωσδήποτε αδιαμφισβήτητο. Η διαδοχή του δεν θα ήταν καθόλου εύκολη. Μετά από την ολιγόμηνη θητεία του άξιου και ενημερωμένου ως προς νεωτερικές διατυπώσεις της άλλης πλευράς του Ατλαντικού Ευθύμη Παπαδημητρίου, παίρνει τη σκυτάλη της διδασκαλίας της χαρακτικής ένας μαθητής του Κεφαλληνού, ο Κώστας Γραμματόπουλος, που θα οδηγούσε την τέχνη της εγγύτερα προς τη ζωγραφική.

Παρατηρούμε ειδοποιούς διαφοροποιήσεις στις συμμετοχές της χαρακτικής από την προπολεμική στη μεταπολεμική περίοδο. Ως πρώτη θεωρούμε την αρχικά συγκρατημένη μετάβαση από την παραστατικότητα προς την αφαιρετικότητα, σε μη περιγραφικές συνθέσεις. Ως δεύτερη είναι η αυξανόμενη παρουσία της μικτής κατηγορίας των ζωγράφων-χαρακτών, κατηγορίας η οποία στην Ευρώπη έχει εμφανιστεί ήδη κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Ως τρίτη ακολουθεί η αύξηση των διαστάσεων των χαράξεων και των εκτυπώσεων, γεγονός που σημαίνει και τη λύτρωση του, κατά Ζαχαρία Α. Παπαντωνίου, «χαρακτού» —της δυνατότητας δηλαδή να δημιουργηθεί ένα έργο που ενδέχεται να χαραχθεί και να τυπωθεί— από την αποκλειστική λειτουργία της εικονογράφησης. Ως τέταρτη σημειώνουμε την επιλογή, εκτός των τριών μεμονωμένων παραδοσιακών τεχνικών της χαρακτικής, και πιο τολμηρών συνδυασμών επιμέρους μεθόδων της ίδιας τεχνικής, ή μη αποδεκτών παλαιότερα υλικών, ένδειξη ότι διευρύνεται η παλαιότερη αυστηρή αντίληψη για τα όρια της τέχνης της χαρακτικής.

Ο **Δημήτρης Παυλόπουλος** σπούδασε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Εργάστηκε στο Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών και στο *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών* του εκδοτικού οίκου Μέλισσα. Από το 2020 είναι καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης με έμφαση στη Νεότερη Τέχνη στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει γράψει τα βιβλία (επιλογή): Δημήτριου Π. Πασχάλη, *Άνδριοι Καλλιτέχναι* (Άνδρος 1996)· *Ζητήματα Νεοελληνικής Γλυπτικής* (Αθήνα 1998)· *Διδάσκαλοι της Χαρακτικής, 1843-1915. Αγαθάγγελος Τριανταφύλλου - Αριστείδης Α. Ροβέρτος - Νικόλαος Ι. Φέρμος* (σε συνεργασία με τον Γιάννη Μπόλη, Αθήνα 2003)· *Ζογγολόπουλος* (Αθήνα 2007)· *Σωτήρης Σόρογκας* (Αθήνα 2008)· *Χαρακτική - Γραφικές Τέχνες. Ιστορία - Τεχνικές - Μέθοδοι - Γλωσσάρια Όρων* (Αθήνα 2011)· *Ελληνική Χαρακτική, 1843-1915. Ιστορία - Λεξικό Χαρακτών* (σε συνεργασία με τον Γιάννη Μπόλη, Αθήνα 2012)· *Οδηγός Εκπόνησης Εργασίας. Από τη Θεωρία στην Εφαρμογή. Προπτυχιακή / Μεταπτυχιακή Εργασία - Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία - Διδακτορική Διατριβή. Συγγραφή /*

Παρουσίαση / Υποστήριξη (Αθήνα 2017): Από τον Ιερό Λόχο στον Κωνσταντίνο ΙΒ'. Νεότερα Αθηναϊκά Γλυπτά (Αθήνα 2020). Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

19.00: Άνη (Αναστασία) Κοντογιώργη

Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Καλλιτέχνιδες στις Πανελλήνιες Καλλιτεχνικές Εκθέσεις: παρατηρήσεις, σκέψεις και προτάσεις.

Η ανακοίνωση εστιάζει στις συμμετοχές των Ελληνίδων καλλιτέχνιδων στις Πανελλήνιες Εκθέσεις (1938-1987), με έμφαση στο διάστημα από το 1938 ως και το τέλος της δεκαετίας του 1960.

Ο φεμινιστικός λόγος για την καλλιτεχνική δημιουργία είναι διαρκώς επίκαιρος και στην εξέλιξη των φεμινιστικών θεωριών τίθενται νέα θέματα, που όχι μόνο δεν απλοποιούν, αλλά φωτίζουν με μεγαλύτερη ενάργεια τα πολύπλοκα ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες ως εικαστικές δημιουργοί ακόμα και στην εποχή που διανύουμε, όπου αρχίζουν ανησυχητικά να αμφισβητούνται αυτονότητα κερτημένα περασμένων δεκαετιών.

Η δυσκολία του εντοπισμού των έργων που παρουσιάζονται στην παραδιδόμενη από το Ερευνητικό Έργο «Ο Θεσμός των Πανελληνίων Καλλιτεχνικών Εκθέσεων 1938-1987» βάση δεδομένων, ώστε να καταστεί δυνατή η μελέτη τους, με οδήγησε να επικεντρώσω την ανακοίνωση στον ομόχρονο κριτικό λόγο, όπως αποτυπώθηκε στον τύπο της εποχής. Το ενδιαφέρον για τον κριτικό λόγο έγκειται όχι μόνο στις σαφώς διατυπωμένες απόψεις των κριτικών της εποχής, αλλά και στην απουσία εκπεφρασμένου έμφυλου λόγου στη συντριπτική τους πλειονότητα. Η απουσία αυτή σε συνδυασμό με την αποκλειστικά ατομική παρουσία των καλλιτεχνών σε όλη τη διάρκεια της διοργάνωσης διαμορφώνει ερευνητικά «κενά», τα οποία δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν στο εύρος μιας ανακοίνωσης, ωστόσο είναι απαραίτητο να εντοπιστούν, προκειμένου να ανοίξει ο σχετικός διάλογος που θα αφορά την παρουσία των καλλιτέχνιδων όχι μόνο στη συγκεκριμένη διοργάνωση, αλλά συνολικά στην ελληνική τέχνη. Στην ανακοίνωση θα σχολιαστούν ζητήματα διαμόρφωσης επαγγελματικής συνείδησης και κατοχύρωσης των Ελληνίδων καλλιτέχνιδων, προσπάθειες σωματειακής οργάνωσης με έμφυλους όρους καθώς και ο ρόλος της χειροτεχνίας ως ισότιμης καλλιτεχνικής δημιουργίας, όχι μόνο με όρους εικαστικούς, αλλά και κοινωνικούς και οικονομικούς.

Η Άνη (Αναστασία) Κοντογιώργη είναι επίκουρη καθηγήτρια ιστορίας της τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Σπούδασε ιστορία της τέχνης και θέατρο στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Η διδακτορική της διατριβή πραγματεύεται τη σκηνογραφία της αρχαίας τραγωδίας στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο. Έχει διδάξει ιστορία της τέχνης στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, ως μέλος ΣΕΠ. Συμμετέχει με ανακοινώσεις σε πανελλήνια και διεθνή συνέδρια με κριτές και έχει επανειλημμένα συμμετάσχει στη διοργάνωση συνεδρίων.

Έχει εκδώσει μονογραφία με θέμα τη σκηνογραφία του ελληνικού θεάτρου 1930-1960. Οι δημοσιεύσεις της περιλαμβάνουν συμβολές σε συλλογικούς τόμους, επιστημονικά περιοδικά, καταλόγους εκθέσεων και πρακτικά συνεδρίων, με θέματα που άπτονται του θεωρητικού λόγου που αναπτύσσεται γύρω από ζητήματα της ελληνικής τέχνης του 20^{ου} αιώνα (ζωγραφική, χαρακτική, φωτογραφία, σκηνογραφία

θεάτρου, μουσειολογία κ.ά.). Παράλληλα έχει επιμεληθεί την έκδοση συλλογικών τόμων και τόμων πρακτικών συνεδρίων.

Ως τις αρχές του 2021 εργαζόταν ως ιστορικός τέχνης - επιμελήτρια στη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, ενώ διετέλεσε και προϊστάμενη του Τμήματος Μουσείων Νεότερου Πολιτισμού στην ίδια Διεύθυνση. Έχει συμμετάσχει στην εκπόνηση, επίβλεψη και εφαρμογή μουσειολογικών-μουσειογραφικών μελετών για την επανέκθεση μόνιμων μουσειακών συλλογών και περιοδικών εκθέσεων και σε συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα για την καταγραφή, ψηφιοποίηση και τεκμηρίωση συλλογών έργων τέχνης και πολιτιστικών αγαθών. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

19.30: Σπύρος Μοσχονάς

Μεταδιδασκτορικός ερευνητής, συνεργαζόμενος ερευνητής Ι.Μ.Σ. (Ι.Τ.Ε.).

Το αίτημα της Πανελλήνιας Καλλιτεχνικής Έκθεσης από τη σκοπιά των εικαστικών δημιουργών και ο ρόλος του Καλλιτεχνικού Επαγγελματικού Επιμελητηρίου (1944-1975).

Η διοργάνωση μιας κρατικής έκθεσης, όπου θα παρουσιαζόταν η πρόσφατη δημιουργία των εικαστικών καλλιτεχνών, θα τεκμηριώνονταν οι αισθητικές κατευθύνσεις, ενώ η Πολιτεία θα ενίσχυε τις τάξεις των δημιουργών μέσω της αγοράς έργων τέχνης, ήταν αίτημα που απασχολούσε έντονα τους Έλληνες εικαστικούς καλλιτέχνες ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα. Η Δικτατορία της 4ης Αυγούστου ικανοποίησε μια σειρά πάγιων αιτημάτων των εικαστικών δημιουργών, αναμφίβολα όμως η σημαντικότερη πρωτοβουλία που ανέλαβε ήταν η δημιουργία της Πανελλήνιας Καλλιτεχνικής Έκθεσης. Έτσι, η Πανελλήνια σημάδεψε τη μεσοπολεμική και μεταπολεμική περίοδο ως η σπουδαιότερη κρατική εκδήλωση για τις εικαστικές τέχνες.

Στο πλαίσιο αυτό, το Καλλιτεχνικό Επαγγελματικό Επιμελητήριο (ΚΕΕ), που ιδρύθηκε το 1944 επιχειρώντας να ενώσει κάτω από έναν επαγγελματικό/συνδικαλιστικό θεσμό τους εικαστικούς καλλιτέχνες, υποστήριξε θερμά την Πανελλήνια Έκθεση. Ειδικά στα χρόνια από το 1948 -οπότε και ανασυστάθηκε η Πανελλήνια- έως και το 1975 -χρονιά που έγινε η τελευταία Έκθεση πριν από την ψήφιση του νόμου 1218/1981 και τη μετατροπή του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου σε Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (ΕΕΤΕ)- το συλλογικό όργανο των εικαστικών δημιουργών ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα και επιχειρηματολογία υπέρ της Πανελλήνιας, ως καταλυτικού θεσμού για την ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών στη χώρα.

Στο παρόν κείμενο θα γίνει προσπάθεια να περιγραφεί, μέσα από το υλικό του πλούσιου αρχείου του ΕΕΤΕ, η επιχειρηματολογία που διατύπωσε το συλλογικό όργανο των καλλιτεχνών προς το Κράτος για το ρόλο και τη σημασία της Πανελλήνιας, καθώς οι ρήξεις του με το Υπουργείο αναφορικά με την Έκθεση. Επίσης, θα γίνει αναφορά και στις θέσεις που εξέφρασαν ατομικά οι καλλιτέχνες (μέσα από μεγάλες δημοσιογραφικές έρευνες, όπως εκείνη της *Επιθεώρησης Τέχνης* το 1965 ή εκείνη της εφημερίδας *Τα Νέα* το 1967) σχετικά με τη φύση και τη λειτουργία της Πανελλήνιας. Στόχος είναι να τεκμηριωθεί η βαρύτητα που είχε αποκτήσει ο θεσμός, για τους καλλιτέχνες, κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

Ο **Σπύρος Μοσχονάς** γεννήθηκε στην Πάτρα το 1979. Είναι διδάκτωρ Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα κινούνται στο χρονικό πλαίσιο του 20ού αιώνα και ιδίως στην περίοδο του Μεσοπολέμου και τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Εστιάζει σε θεματικές όπως οι καλλιτεχνικές συλλογικότητες, η θαλασσογραφία, η νεοελληνική εκκλησιαστική τέχνη, ζητήματα τέχνης και αγοράς, οι σχέσεις Κράτους-εικαστικών καλλιτεχνών, η νεοελληνική γλυπτική. Έχει συνεργαστεί με διάφορους φορείς (Τράπεζα της Ελλάδος, Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Τράπεζα Πειραιώς κ.ά.) στην καταγραφή και μελέτη συλλογών έργων τέχνης και αρχείων εικαστικών καλλιτεχνών, καθώς και με διάφορα Μουσεία και Πινακοθήκες (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Μουσείο Μπενάκη, Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά κ.ά.) στη διοργάνωση εκθέσεων. Έχει διδάξει Ιστορία της Τέχνης στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (2017-2020) και στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (2019-2020). Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).

20.00: Γιάννης Μπόλης

Ιστορικός της Τέχνης – Προϊστάμενος Τμήματος Σύγχρονης Γλυπτικής, MOMus-Μουσείο Άλεξ Μυλωνά.

Η Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση του 1987.

Με πρωταρχικούς σκοπούς την καταγραφή των τάσεων και των αισθητικών προβληματισμών της ελληνικής τέχνης, το πλησίασμα της τέχνης στο ευρύ κοινό και τη διαπαιδαγώγησή του, την ανάπτυξη ενός δημιουργικού διαλόγου μεταξύ των καλλιτεχνών, αλλά και την ενίσχυση των δημοσίων συλλογών με κρατικές αγορές, το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού αποφάσισε τη διοργάνωση της Πανελλήνιας Καλλιτεχνικής Έκθεσης του 1987, στον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς, επιθυμώντας την επαναφορά ενός ιστορικού θεσμού που είχε σταματήσει με την Πανελλήνια του 1975. Η εισήγηση, στηριζόμενη στα αρχεία του ΕΕΤΕ και του Υπουργείου Πολιτισμού, καθώς και στα δημοσιεύματα στον Τύπο της εποχής και σε μαρτυρίες καλλιτεχνών, καταγράφει τον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η Πανελλήνια του 1987, το αισιόδοξο αρχικά κλίμα και τις προσδοκίες που γεννούσε η αναβίωση του θεσμού, την κινητοποίηση των Ελλήνων καλλιτεχνών, καθώς και την έντονη πολεμική που αναδύθηκε ανάμεσα στο ΕΕΤΕ «εκφραστή της συλλογικής βούλησης των καλλιτεχνών», όπως αυτοπροσδιοριζόταν, και την κριτική επιτροπή της έκθεσης, η οποία, όπως διατύπωνε επιχειρούσε την ανανέωση του θεσμού από αναχρονιστικές δομές και επιθυμούσε να «κάνει το δικό της τολμηρό, αναγκαίο, ωστόσο, και ώριμο βήμα». Οι αποφάσεις της κριτικής επιτροπής, οι επιλογές της και οι προσκλήσεις συμμετοχής σε καταξιωμένους καλλιτέχνες «εκτός κρίσης», πυροδότησε σκληρές αντιπαραθέσεις με το ΕΕΤΕ, το οποίο ως αντίλογο διοργάνωσε το «Συμπόσιο για τον θεσμό της Πανελλήνιας». Η εισήγηση, επικεντρώνεται, επίσης, στον μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων καλλιτεχνών και έργων που παρουσιάστηκαν στην Πανελλήνια – μια αντιπροσωπευτική εκπροσώπηση της ελληνικής τέχνης, των επιλογών και των κατευθύνσεών της, την περίοδο 1975-1987, μια περίοδο διαμόρφωσης μιας νέας καλλιτεχνικής πραγματικότητας–, αλλά και στην αποτυχία της όλης προσπάθειας.

Ο **Γιάννης Μπόλης** σπούδασε Ιστορία, Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης όπου εκπόνησε διδακτορική διατριβή με θέμα *Οι καλλιτεχνικές εκθέσεις και το κοινό τους στην Αθήνα του 19ου αιώνα* (Θεσσαλονίκη 2000). Συντάκτης και

ειδικός επιστημονικός συνεργάτης από το 1993 στο *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών. Ζωγράφοι-Γλύπτες-Χαράκτες. 16ος-20ός αιώνας* (Εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1997-2000). Εργάστηκε (2000-2018) ως επιμελητής-ιστορικός της τέχνης στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης-Συλλογή Κωστάκη της Θεσσαλονίκης. Έχει συγγράψει μονογραφίες για Έλληνες καλλιτέχνες (Γιάννης Μόραλης, Χρίστος Καράς, Όπυ Ζούνη, Γιαννούλης Χαλεπάς, Γιάννης Τσαρούχης, Α. Τάσος, Βάσω Κατράκη, Χρήστος Μποκόρος) και, μαζί με τον ιστορικό της τέχνης Δημήτρη Παυλόπουλο, δύο μελέτες για την ιστορία της ελληνικής χαρακτικής του 19ου αιώνα. Δίδαξε στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών της Φλώρινας, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το 2018 είναι προϊστάμενος του Τμήματος Σύγχρονης Γλυπτικής του MOMus-Μουσείου Άλεξ Μυλωνά. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Ιστορικών της Τέχνης (ΕΕΙΤ).